

Napotki za rejo živine v rimski dobi

Povzetki iz tretje knjige živinoreja v Vergiljevi pesnitvi Georgikon (Poljedelstvo)

UVOD

Ločniškar (1961) je v uvodnem predavanju pri predmetu Selekcija domačih živali poudaril, da so imeli Grki in Rimljani visoko razvito živinorejo. Način odbire, ki so ga priporočali, je temeljil na spoznanju, da starši dajejo potomstvu določen pečat. V kobilarnah so vodili evidenco o gibanju staleža, točno beležili zmage na dirkah, imena žrebcev in kobil, dneve parjenja, rojstva žrebet in podobno. Omenil je tudi, da je v verzih Horaca, Vergila in drugih pesnikov veliko citatov, ki kažejo na to, da so predvsem cenili dobre prednike obeh spolov.

GEORGIKON

Rimski pesnik Publius Vergilius Maro, ki je živel v prvem stoletju pred našim štetjem, je spesnil GEORGIKON (Poljedelstvo), ki ga je prevedel dr. Jože Šubic. Prevod so izdali leta 1863 v zbirki Cvetje iz domačih in tujih logov in v Sloveniji ga hranijo v osmih knjižnicah (v Narodni in univerzitetni knjižnici pod signaturo 24245/7 in v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani pod signaturo 2381).

V Wikipediji (2011) je o pesnitvi Georgikon pod geslom Vergilij zapisano:

»... V vsesplošni krizi cesarstva se je večalo predvsem število meščanov, rodovitna zemlja pa je ostajala neobdelana. Državo je bilo potrebno rešiti pred razsulum, najti je bilo treba človeka, ki bi v ljudeh ponovno vzbudil ljubezen do obdelovanja zemlje in gospodarstva. Oktavijanov glavni svetovalec Mecenasi je to vlogo namenil prav Vergilu, ta pa jo je izpolnil v didaktični pesnitvi Georgica (Georgika).

Vergil v pesnitvi po helenističnih vzorcih opeva poljedelstvo, sadjarstvo, čebelarstvo in živinorejo. Vrhunec pesniškega dela predstavljajo hvalnice kmetu in preprostemu ter naravnemu življenju. Vergil v Georgiki – ki je nastajala kar sedem let, pesnik pa se je ta čas največ mudil v Kampanji, zlasti v Neaplju –

opeva tudi lepote Apeninskega polotoka. Literarni zgodovinarji ocenjujejo pesmi v Georgikah kot prave bisere rimske poezije. V zgodovini je pesnitev slovela kot najboljša pesnitev te vrste in imela večji vpliv na evropsko književnost do konca 18. stoletja ...«

TRETJA KNJIGA: ŽIVINOREJA

Tretja knjiga Živinoreja je na 24 straneh in razdeljena v dvajset poglavij (pesnitev; zapisi v originalu prevoda):

1. Napoved zapopadka¹
2. Poziv Mecenata
3. Reja konj in goved
4. Izbor konj za plemo
5. Gojitva živine za plemo
6. Strežba brejim materam
7. Gojitva mladičev
8. Gojitva žrebet
9. Borba med bikoma
10. Moč ljubezni
11. Reja koz in ovac
12. Poletna paša ovac in koz
13. Življenje libiških Nomadov
14. Dohodek ovčje volne
15. Dohodek mleka in sira
16. Varovanje čed² po psih
17. Varovanje čed strupenih živali
18. Ohrana živine kuge in bolezni
19. Popis živinske kuge
20. Nekorist pomagil

¹ Zapopadek = vsebina

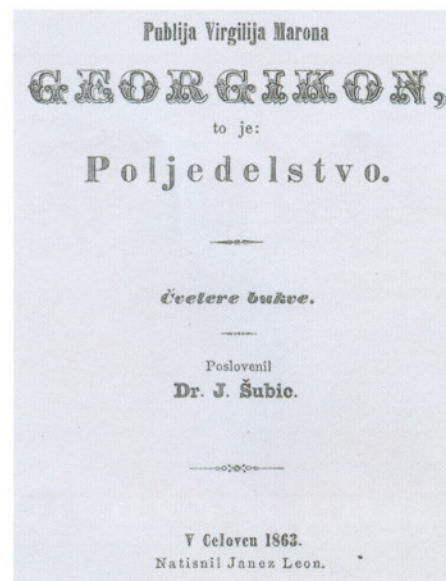
² čed = čred

IZBRANI NAPOTKI ZA REJO ŽIVINE

- Uvodoma je zapisan nasvet, da naj bodo za rejo konj in volov izbrane močne matere (pogumne, s širokim zatilnikom, velikimi stegni in pleči, močnimi nogami, kosmatimi ušesi, krivimi rogovi, dolgim repom ...). Živini naj se dovoli razmoževanje v starosti od četrtega do desetega leta, čredo pa je treba ohranjati z redno ploditvijo.
- Priporoča pazljivo izbiranje črede konj in posebej dobro rejo za plemo namenjenih živali. Žrebeta žlahtne krvi so živahna in pogumna, niso plašljiva. Imajo visok tilnik, lepo glavo, vitek trebuh, mesnato oplečje, napeto oprs-

je. Po dlaki se najbolj cenijo rjavci ali sivci, slabši so belci. Imajo gosto grivo, ki stresena pada na desno po vratu. Ob diru močno topotajo. Paziti je treba na krepost in sploh na očetovo plemo, tudi kako se obnaša.

- Mlade živali, ki so namenjene za plemo in bodo kasneje vodile čredo, naj imajo posebno oskrbo: krmljenje z mlado travo, pogosto napajanje in dodajanje pire v krmo. Breje matere se ne obremenjuje z vprego v težke vozove, ampak jim pusti, da se v miru pasejo po samotnih dolinah blizu tekočih hladnih voda in kjer se lahko zatečejo v hladne sence. Zaradi obadov jih pasi le zgodaj zjutraj ali zvečer.
- Po telitvi je vsa skrb namenjena telotom, ki kmalu pokažejo značilnosti svojega rodu. Določijo jim namen: za plemo, za žrtvene živali ali delo na polju. Že kot teleta jih je treba učiti, da so ubogljive in da se navadijo na jarem. Krave po telitvi ne molzi, ampak vse mleko prepusti tetu.
- Pomembno je, da konj postane pogumen in da se privadi na bojna okolja: glas trobente, ropot bojnih vozov ... in vesel je pohvale konjenika, če ga potreplja. Mlade bike je treba ločiti od črede, da se jih odžene na samotne pašnike, ali pustiti zaprte v hlevu ob polnih jasliah.

Naslovnica Georgikona

Živinoreja

Bika se med seboj spopadeta za mlado telico in premagani se zavleče v goščavo, da si opomore.

- Reja volnatih čred in kosmatih koz. Kozjak (hlev za koze) naj bo obrnjen stran od vetrov, gleda naj proti zimskemu soncu na južno stran. Koze skrbno redite, ta skrb se bo obilno poplačala z volno, podmladkom in s »sladkim« mlekem. Čimbolj se vimena praznijo (molzejo), več je mleka. Strižejo tudi podbradek in sivkasto brado. Pasejo se po gozdu, po robidovju. Zaščitijo jih pred mrazom in snežnimi viharji, dobro jih krmi.
- Poletje vabi obe čredi na pašnike. Paša prične zarana, ko je hladno in se trava sveti, ko leži še rosa. Okoli desete ure se črede napaja pri vodnjakih ali plitvih ribnikih v hrastovih koritih. Sredi vročine gredo črede v senčne doline v senco pod hraste. Popoldne se po napajanju spet pasejo do večera.
- Za volno ne sme biti robidovja in obilne paše. Izbiraj le bele ovce z mehkim runom. Zavračaj ovna, čeprav je čisto bel, če ima kaj črnkast jezik, da ti ne bo na zarodu počrnel runa s temnimi madeži. Bolje je, da je odbran drugi.
- Kdor želi mleka, naj kozam poklada deteljo in soljeno krmo. Potem raje pijejo vodo in bolj napolnijo vimena.

Materam odstavijo odrasčene jarčke in jim nataknejo bodičaste nagobčnike. Jutranje in dnevno mleko sirijo pozno zvečer in kozar nese to v posodah prodajati v mesto ali pa potrosi nekaj soli, da ga shranijo za zimo.

- Pomembno je negovanje in hranjenje psov z mastno sirotko. Pri dobrih psih se ni bati tatov, roparjev ali volkov, z lajanjem preganjajo zverjad, merjasce in jelenjad. Za preganjanje mrčesa in druge nadležne golazni (kače) v hlevu je treba zažgati dišečega brinja. Kače je treba tudi pobijati.
- O izvoru in znakih bolezni. Garje napadejo ovce ob mrzlem deževju ali ob slani ob zimskem prepihu. Ovčarji navadno kopajo svoje ovce v sladkih vodah in ostrizena telesa mažejo z mažo iz grenkih murv, žvepla, zemeljske smole (naravni bitumen) ... Kadar ovca postava, se sredi paše vlega, sama pozno prihaja proti domu, jo je treba odstraniti od črede, da se kužna bolezen ne prikrade v čredo.

MISLI OB KONCU

Več kot dva tisočletja je od nastanka Vergilove pesnitve, ki jo je ustvarjal sedem let. Prevajalec dr. Šubic sam piše o tem, da je pesnitev prevajal in urejeval deset let. V prevodu je veliko slovenskih

izrazov (tudi strokovnih), ki so stari in v današnjem času pogosto težko razumljivi. Razvozljavali smo jih s pomočjo Pleteršnikovega Slovarja slovensko-nemškega jezika in Slovarja slovenskega knjižnega jezika (oba sta dosegljiva na spletu). V pomoč nam je bil tudi prevod Georgikona v nemški jezik iz leta 1789.

Napotki za rejo živine so zanimivi in često primerljivi z današnjimi ter dokazujejo, da so imeli že v rimski dobi z rejo živine veliko praktičnih izkušenj. Posebej je treba opozoriti na navodila za odbiro živali, optimalno starost razmnoževanja, rejo brejih samic, vzrejo plemenskega podmladka in skrb za novorojence, učenje mladih živali, kako je treba postaviti hlev za koze, poletno pašo, izbiro ovac za mehko in belo volno, prirejo mleka in sirjenje, varovanje čred s psi, varovanje pred boleznimi in zdravljanje. Vergil opisuje rejo konj, govedi, ovac in koz, piše tudi o psih, ostale domače živali pa ne omenja.

Razmišljanja ob Georgikonu so koristna tudi v sedanjem času, ko se končno zopet piše o »Varljivem izobilju« in ko so splošna zavedanja o samooskrbi s hrano prestopila zavajajoča ter varljiva liberalna globalna razmišljanja.

VIRI

Ločniškar, Franc. *Selekcija domačih živali*. Tipkopis, Ljubljana 1961, 110 strani

Vergilius Maro, Publius, Voss, Johann Heinrich (prevod in razlaga). *Publii Virgilii Maronis Georgicon libri quatuor = Des Publius Virgilius Maro Landbau, vier Gesänge*. Hamburg, 1789, 327 strani

Šoštarič, Marjeta. *Samopreskrba s hrano: varljivo izobilje*. Delo, 19.06.2011 - <http://delo.si/zgodbe/delo2020/samopreskrba-s-hrano-varljivo-izobilje.html> (26.06.2011)

• Vergilius Maro, Publius. *Živinoreja*. Poljedelstva tretje bukve. Str. 67-91. V: *Publija Virgilija Marona Georgikon to je Poljedelstvo*. Čvetera bukve. Poslovenil dr. J. Šubic. Celovec 1863, 118 strani

Vergilij. Wikipedia, prosta enciklopedija - <http://sl.wikipedia.org/wiki/Vergilij> (26.06.2011)

prof. dr. Andrej Šalehar, zaslužni profesor,
Univerza v Ljubljani,
Biotehniška fakulteta,
Oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

AGROMILK, kmetijska mehanizacija, d.o.o., Markovo 6, 1241 Kamnik
E-pošta: agromilk@siol.net, tel.: 041 722 967

Obiščite spletno stran **www.kmetovalec.si**